

PREZENTARE DE CARTE

MONUMENT AL MEMORIEI ISTORICE ȘI AL DEMNITĂȚII UMANE

**Gheorghe TULGARA. *MONOGRAFIA MOȘIEI SĂRĂTENI, ȚINUTUL ISTORIC ORHEI (1554-1944).*
Cu un cuvânt-înainte de dr. hab. Igor Cereteu / Colecția „Satele basarabene”.
Chișinău: Cartea Militară, 2021. 407 p.**

Monografia elaborată de domnul Gheorghe Tulgara este una cu mult har spiritual, livresc și emoțional. Este o carte despre demnitate, personalități, despre o epocă nostalgică, radiată de turbulențele secolului extremelor. Este un volum testimoniu al unei moșii pierdute în vârtoarea evenimentelor perturbatoare de la mijlocul veacului al XX-lea. Autorul a pornit de la manuscrisul elaborat în anul 1942 de Simion Boescu, director al școlii rurale mixte Sărăteni în anii 1926-1944, unchiul autorului monografiei.

Produsul cultural-istoric este prefațat de Igor Cereteu, dr.hab., conf.univ., cercetător științific principal la Institutul de Istorie al Ministerului Educației și Cercetării. Însuși Igor Cereteu este autorul unei monografii a localității sale de baștină¹, sătenii l-au distins cu titlul onorific de cetățean de onoare (2018).

Cartea este bine îngrijită stilistic de un redactor pe măsură (regretatul Gheorghe Chiriță), iar autorul acesteia – Gheorghe Tulgara – validează probitatea unei înalte culturi istorice. Discursul narativ este unul de sorginte creștinească, cu conectare directă la cititor (lector).

Autorul a beneficiat din abundență de realizările științifice nu doar din domeniul istoriei, ci și din cel al geografiei, filologiei, botanicii, antropologiei, teologiei, dreptului, sociologiei. Cadrul cronologic al demersului științific include anii 1554-1944. Produsul cultural pus în circuitul științific informațional, educațional poate fi estimat ca o strategie de a recupera din trecut exemple de pietate religioasă, valori creștine, morale, etice, personalități, forme de ancorare în justiția memoriei colective.

Lucrarea este bine documentată și vizează recuperarea memoriei colective. Or, autorul a cules informații autentice cu caracter istoric și etnografic „de pe la casele bătrânești ale satului”. Fundamentul studiilor în domeniul dreptului l-a direcționat pe autor să analizeze documentele juridice. S-au utilizat însă din abundență surse iconografice, scrisorile de epocă.

Laborios edificată, cu o ușoară tentă emoțională, lucrarea este elaborată în profilul școlii Gusti. Se are în vedere cercetarea monografică, pluriaspectuală, cu includerea intrinsecă a elementelor spirituale și materiale. Istoria colectivă este îmbinată armonios cu cea individuală. Factorul subiectiv este antrenat în cel obiectiv. Contextul istoric este prezentat de la general la particular, prin identificarea identității și alterității. Se scot în evidență particularitățile generale și cele specifice ale moșiei Sărăteni. Din această perspectivă prezintă interes istoria vecinătății apropiate, a moșiilor Coropceni, Ciocâteni, Țânțăreni, Zahăicani.

Autorul scoate în evidență sătenii, patrimoniul material și spiritual al localității. Sărăteni a fost poziționat la intersecția drumurilor medievale, generând astfel o dezvoltare socioeconomică a localității. O bogăție indiscutabilă o constituie cernoziomul fertil, dar și flora și fauna spațiului de referință. Sunt luate în atenție și calamitățile naturale. Analizei sunt supuse originea denumirii satului (vechea denumire fiind *Curmeiaști*), toponimia, legenda, vatra veche a localității. S-a făcut o retrospectivă istorică a moșiei Sărăteni, a dinamicii proprietății.

Este abordată dinamica demografică, viața cotidiană a populației (locuința, hrana, îmbrăcămintea, igiena). Din vizor nu au fost eludate nici viciile sătenilor. Așa cum nota Simion Boescu, se consuma în exces alcool: „Beau și femeile și unele întrec pe bărbați... Ce e mai rău decât toate e că se dă de băut și copiilor mici, dezvoltându-le încă din fașă această predispoziție moștenită de la părinți” (p.123). Tot fostul director de școală nota că sunt puțin răspândite cunoștințele de carte: „Cărțile sunt aruncate sau rupte pentru a fi așternute sau le întrebuințează ca hârtie pentru fumat” (p.123). O altă caracteristică se referă la faptul că „unora dintre oameni le lipsește personalitatea și orientarea politică”. Jocul popular, tradiția, moralitatea, ciclul vieții (nașterea, botezul, nunta, înmormântarea), datini și obiceiuri în timpul anului – toate și-au găsit reflectare în această monografie.

¹ Igor Cereteu. *Satul Drochia: pagini de istorie*. Chișinău, 2007. 134 p.

O atenție aparte este acordată școlii, târgurilor și dughenelor, Primăriei, Jandarmeriei, Spitalului de zemstvă. Nu sunt eclipsate din vizor nici instituțiile spirituale. Biserica sătească a deținut cărți religioase, inclusiv *Evanghelia cea domnească* de la 1775, distrusă în perioada comunistă.

De o valoare incomensurabilă sunt profilurile de personalitate ale unor săteni de seamă: reprezentanți ai clerului, medicul-șef cu studii la Geneva și Petrograd, moașa satului, directorul de școală, primarul, șeful postului de jandarmi.

Monografia prezintă o autentică carte de vizită a localității, dar și un exemplu de cercetare bun de urmat și de alți pasionați de istoria locală. Lucrarea este un monument al memoriei istorice și al demnității umane ancorate în spațiul nativ, implicit cel al sacralității. Este o formă de a reînvia trecutul și de a-l perpetua pentru alte generații.

Dr. Ion Valer XENOFONTOV